

KÜLÖNLENYOMAT
A KÖNYVSZEMLE 1983. ÉVI 1. SZÁMÁBÓL

KÖRMENDY KINGA

**Az esztergomi Collegium Christi és könyvtára
a XIV–XVI. században**

1983

híves megemlékezést
Körmeny Kinga

KÖRMENDY KINGA

Az esztergomi Collegium Christi és könyvtára a XIV–XVI. században

Európa oktatásrendszere a Karoling-kor öröksége. Évszázadokra meghatározta a középkori oktatás tartalmát és szervezeti kereteit Nagy Károly azzal, hogy az egyház feladatává tette az iskoláztatást.¹ A szerzetesi és a székesegyházi iskolákban tanultakra hárult az a kötelesség, hogy a középkori művelődés hordozói, továbbadói és továbbfejlesztői legyenek. Ezzel a tevékenységükkel nemcsak saját utánpótlásukat nevelték fel, hanem az egész társadalom számára képezték az adott kor írásbeliségének technikai és tartalmi követelményeit teljesíteni tudó írástudókat, literátusokat.

A székesegyházi iskolákban ennek a feltételeit a III., illetve a IV. lateráni zsinat biztosította. 1179-ben a III. lateráni zsinat a székesegyházak köteletségévé tette, hogy javadalommal lássák el a magisztert, hogy „qui clericos eiusdem ecclesiae et scholares pauperes gratis doceat”. Az 1215-ös IV. lateráni zsinat azt kívánta, hogy az oktatás „in grammatica facultate” legyen, az érseki székhelyeken pedig „... theologus ... in sacra pagina doceat et in his praesertim informat, quae ad curam animarum spectare noscuntur ...”

Ezek alapján már a XIII. században egy jelentős klerikus réteg létezett, amelynek tagjai a magasabb műveltséget is megszerezhették, és ezt egyházi és világi központokban képzettségüknek megfelelően kamatoztathatták.² A XIV. században pedig már éppen ezért a káptalanoknak nagyobb a társadalmi, mint az egyházi jelentősége.³

Ahhoz, hogy a káptalan művelődési központtá válhasson, két alapvető tényező kellett: az iskola a hozzá kapcsolódó könyvtárral és a magasabb képzést biztosító anyagi lehetőségek. A káptalani iskola adta azt a tanulmányi alapot, aminek birtokában tanulói képesek voltak a felsőfokú tanulmányok elvégzésére. Ennek bizonyítéka az a XIII. századi oxfordi glosszák kódex, amelyben Petrus Comestor *Historia Scolastica*-ját magyar szavak segítségével magyarázta a Párizsban vagy Bolognában végzett székesegyházi iskolai magiszter. Petrus Comestor műve nem az artes elsajátításához tartozó könyv volt, hanem már a teológiai képzésbe tartozó bibliamagyarázat bevezetésének volt alapműve. A magyarországi székesegyházi káptalanok tehát lehetőséget nyújtottak arra, hogy tagjaik magasabb fokú tanulmányokat végezzenek és ők éltek is ezzel a lehetőséggel.⁴

¹ MEZEY László: *Deáksg és Európa*. Irodalmi műveltségünk alapvetésének vázlata. Bp. 1979. 67–68., ill. 77–87.

² BÉKEFI Remig: *A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig*. Bp. 1910. 367–368. vö. MEZEY i. m. 135., 141., 150.

³ MÁLYUSZ Elemér: *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon*. Bp. 1971. 120.

⁴ MEZEY L.: *Az oxfordi glosszák*. M. Nyelv 77 (1981) 3. 376.